

NOVE PALEOLITSKE NAJDBe V POSTOJNSKI JAMI

MITJA BRODAR

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana

Obisk Postojnske jame se zelo hitro povečuje. Uprava jame mora temu slediti in je že pred nekaj leti zgradila krožno progo. Ob tej priložnosti so pri gradnji predora okoli Biospeleološke postaje naleteli na jamske sedimente s paleolitskimi kulturnimi plastmi. Te najdbe kakor tudi druge v Postojnski jami že prej odkrite je objavil S. Brodar (Pleistocenski sedimenti in paleolitska najdišča v Postojnski jami. — Acta carsologica IV, str. 55—138, Ljubljana 1966). Letos (1969) potekajo v jami in v njeni najbližji okolici spet velika gradbena dela, gradi se nov hotel in nova ranžirna postaja. Iz poznavanja situacije je bilo jasno, da bodo ta dela sicer v manjšem obsegu, toda vendarle zadela tudi na paleolitske plasti. Po prejšnjem dogovoru je Uprava jame pravočasno obvestila sekcijo za arheologijo SAZU o pričetku del na kritičnem področju. Tako smo jih mogli ves čas spremljati in nadzorovati. Za naklonjenost naši znanosti se Upravi Postojnske jame lepo zahvaljujemo.

Od novega predora okoli Biospeleološke postaje se je nadaljeval za ranžirne potrebe v smeri proti Postojni še stari umetni rov z dvema tirova. Ker ta ni več zadoščal, gradijo sedaj na istem mestu ranžirni kolodvor, ki bo imel več tirov in tudi mnogo daljših. Stari rov je bilo treba podreti, saj se novi začne razširjati že kmalu za odcepom krožne proge. Strop starega rova so minirali po vsej dolžini. Potem ko so zrušeni material odstranili, so podrli še stranske zidove.

Računali smo, da bi bil stari rov od odcepa približno še 15 metrov v sedimentih, dalje pa že v živi skali. Toda ko je bil porušeni material odstranjen — rov se je zdaj spremenil v jarek in smo profil videli pri dnevni luči — se je pokazalo, da se sedimenti le malo prekinjeni nadaljujejo še daleč naprej. Za kratkim predorom, ki deloma tudi prereže zapolnjen jamski rov, je velik izkop za novi hotel. Več zasutih jamskih prostorov je tudi še tu. Sploh je bilo v obrobju kotline v neposredni soseščini več jam, ki so bile ob različnih časih in pogojih zapolnjene s sedimenti. Pri pregledovanju se je pokazalo, da gre za več vrst flišnih naplavin. To pa so starejši sedimenti, v katerih vsaj po sedanjem poznavanju razmer ne moremo pričakovati sledov človeške poselitve. Te smo našli le v področju, kjer smo jih že pričakovali, torej v zasutem vhodu v jamo Biospeleo-

loške postaje, to je v nekdanjem glavnem vhodu v zgornjo etažo postojnskega jamskega sistema.

Sistematično izkopavanje seveda ni bilo izvedljivo. Kopati smo mogli le toliko, da je bila dosežena za gradnjo potrebna širina. Prav na začetku nove ranžirne postaje, torej le nekaj metrov za odcepom v krožni predor, smo v nivoju jamske železnice ob profilu izkopali še sondo, ki je zadela na živo skalo. Najgloblje mesto, ki smo ga dosegli leži 1,60 m pod nivojem železnice, v nadmorski višini 527,20 m.

V dnu profila je približno 50 cm flišne naplavine, v kateri je precej od stropa odpadlih kamnov in tudi večjih skal. Sledi dobra dva metra debel gruščnati kompleks, v katerem sta dve kulturni plasti. Grušč ni homogen, ampak močno diferenciran. Mešajo se različne debeline kamnov (toda ne po plasteh) in menja se količina ilovnate primesi. Mestoma je grušč celo popolnoma čist. Spodnja kulturna plast je v višini železnice ali le malo višje. Toda kot plast ni bila vidna, temveč so jo označevale le najdbe sileksov in živalskih kosti (*Ursus spelaeus* Rosenmüller et Heinrich, *Bos seu Bison* sp., *Alces alces* L.). Lesnega oglja v njej nismo zasledili. Zgornja kulturna plast pa je že pri vrhu gruščnatega kompleksa, nad njo je le še okrog 20 cm grušča. Na večjo dolžino je bila dobro vidna kot črna ali temna proga, debela okrog 5 cm. Vsebovala je precej razpršenega lesnega oglja, vendar večjih drobcov, primernih za analizo, skoraj ni bilo. Pač pa smo našli precej koščkov ožganih kosti. Navzgor sledi skoro 2 metra bolj ilovnatega kompleksa. Grušča je sicer v sedimentu precej, vendar je primes ilovice toliko, da daje plast v profilu ilovnat vtis. Tudi ta kompleks, ki je intenzivno rjavo rdeče barve ni homogen. Plastovitosti v njem ni opaziti. Nad njim je še skoraj 3 metre precej čistih gruščev, ki tudi močno menjavajo debelino in obarvanost. V skrajnem levem kotu je bil viden okoli 30 cm debel ilovnat vložek. Grušči so ponekod bolj ali manj sprijeti. V takem sprimku, dober meter pod zgornjo mejo je Zmago Žele našel drobec sileksa. Sedimente prekriva nekaj decimetrov debel humus.

Navedeni sedimenti niso odloženi vodoravno, temveč so precej močno naklonjeni proti severozahodu. Plasti segajo do nadjamskega površja, jamskega stropa na tem mestu ni ali pa ga ni več. Večji kamni blok, ki bi lahko bil ostanek jamskega stropa, je videti le ob opisanem profilu nad vhodom v obstoječi predor. Do kam je segal jamski strop pri tej situaciji ni mogoče točno ugotoviti. Toda ne glede na to pomanjkljivost moremo domnevati, da velik del gruščev in ilovic, ki sestavljajo plasti, ni avtohton, ampak je prišel iz zunanjščine. To je tudi razlog, da nismo naredili granulacijskih analiz, saj taki mešani sedimenti ne morejo dati realnih rezultatov.

Za opazovanje smo imeli na razpolago seveda tudi profil na cestni strani. Ker pobočje precej strmo pada proti cesti, je ta mnogo nižji in le okrog 3,5 m visok. Pričakovali smo, da plasti padajo približno vzporedno s površjem. In res smo pod humusom videli že stanjšani zgornji gruščnati kompleks in imeli vtis, da se pod njim začena ilovnati kompleks, kateremu naj bi sledil spodnji gruščnati kompleks. Toda ko so končno podrli zadnji ostanek zidu v severozahodnem oglu, se je pri dnu v dolžini

dveh metrov pokazala že flišna naplavina. Domneva torej ni obveljala. Sedimenti so se v razdalji nekaj metrov že močno spremenili in jih ni mogoče zanesljivo ločiti. Ker se take hitre spremembe večkrat pojavijo zlasti pri vhodih v jame, tudi tu ne presenečajo. Bolj pa preseneča, da se je flišna naplavina, ki bi jo pričakovali globlje, dvignila za dober meter. Tako se je, žal, pokazalo, da so stratigrafski podatki tukaj le slabo uporabni za podrobnejšo razlago nastanka sedimentov.

Sl. 1. Postojnska jama. Moustériensko strgalo

Abb. 1. Höhle Postojnska jama. Moustérienschaber

Če že kaj stratigrafsko novega ni bilo mogoče ugotoviti, pa dejansko tudi nismo odkrili ničesar, kar bi spodbijalo kronološke teze S. Brodčarja v že citiranem delu. Solidno je bila potrjena njegova kulturna interpretacija. Iz stratigrafskih in višinskih podatkov nedvomno izhaja, da sta kulturni plasti 2 e in f v predoru okoli Biospeleološke postaje identični z našo spodnjo kulturno plastjo. Najverjetnejši čas nastanka teh plasti je würm I, morda njegova bolj končna faza. Med odkritimi sileksi, v glavnem le odkruški in odpadki, iz spodnjega kulturnega horizonta, je tudi majhno jedro, ki nekoliko spominja na visoko praskalo, in pa, kar je posebne važnosti, lepo izdelano moustériensko strgalo (sl. 1). Izdelano je iz precej debelega odbitka, ki kaže sledove predhodnega odbijanja. Retuširano je po obeh robovih dorzalno, medtem ko je ostala ventralna ploskev gladka. Obdelan je zlasti desni rob z visoko segajočo stopnjevito retušo. Levi rob je z manj očitno stopnjevito retušo nekoliko prirejen le pri vrhu in v sredini. Po teh znakih in po svojem habitusu se brez vsakih pridržkov uvršča v tako imenovano C-kulturo bližnjega Betalovega spodmola, kamor so bile uvrščene tudi najdbe iz plasti e in f v predoru.

Identični sta dalje tudi naša zgornja kulturna plast spodnjega gruščnatega kompleksa in plast 2 a v predoru okoli Biospeleološke postaje. V tem primeru naše zelo skromne najdbe same ne povedo ničesar. Toda vse govori za to in nič proti, da se priključimo že izrečenemu mnenju in jih uvrstimo v finalni moustérien ter vzporedimo z D-kulturo Betalovega spodmola.

Najbrž bo prav, če menimo, da si ustrezata tudi rdeče ilovnata plast 1 v predoru in naš ilovnati kompleks. V času nastajanja teh plasti so pri-

hajali ljudje le mimogrede. V predoru izpričujejo njihov obisk le drobci lesnega oglja in razbite kosti, v našem ilovnatem kompleksu pa niti teh sledov ni bilo. Le po logiki razvoja in stratigrafski legi, saj gre najverjetneje za würmski interstadial I/II, lahko mislimo na neko stopnjo auri-gnacienske kulture.

Kakor že rečeno, v predoru niso bile odkopane višje plasti, zato se primerjava tu neha. Vendar je šla dovolj daleč, da jo lahko v našem profilu nadaljujemo. Neobdelani sileks v zgornjem gruščnatem kompleksu izpričuje ponoven obisk tega jamskega vhoda. Toda jamski strop se je tedaj že davno zrušil in sedimentov se je že toliko nabralo (najdba je le dober meter pod površino), da človek v jamo najbrž ni več mogel. Iz časa po interstadialu I/II in predvsem iz zaključne faze würmske poledenitve imamo v okolici Postojne že precej najdb, ki vse pripadajo raznim stopnjam gravettiena. Eni od njih, najbrž neki mlajši, pripada tudi odkriti sileks.

ZUSAMMENFASSUNG

Neue paläolithische Funde in der Höhle Postojnska jama

An der Stelle des im Pleistozän offenen Haupteinganges in die weltberühmte Höhle Postojnska jama stiess man bei neuen Bauarbeiten wieder auf pleistozäne Sedimente, welche schon anlässlich des Baues eines Tunnels für das zweite Geleise der Höhleneisenbahn entdeckt und von S. Brodar (*Acta carso-logica* IV, S. 55—138, Ljubljana 1966) beschrieben wurden. Der Autor berichtet über den Verlauf der jetzigen Arbeiten, beschreibt die Schichtfolge und gibt die wenig zahlreichen Funde an. Die Ergebnisse S. Brodars bleiben zur Gänze noch weiter in Geltung. Seine auf Grund nur wenig typischer Funde aufgestellte Annahme einer Moustérienkultur hat sich durch den Fund eines gut bearbeiteten Moustérienschabers (Abb. 1) nur bestätigt. Neu ist nur die Feststellung einer Kulturschicht in den obersten Schichten, welche damals nicht zugänglich waren. Der dort entdeckte Silexabspliss lässt eine Kultur-zuteilung nicht zu, man kann jedoch mit Rücksicht auf die stratigraphische Lage annehmen, dass es sich um eine späte Gravettienstufe handelt.